

Subjekt - objekt v teologii / Theologie jako „věda“?

Problémem teologie je především neprověřenost resp. přímo nelegitimita kategorií, užívaných pro skutečnosti „vnitrosvětne“, na „Boha“. Především se stalo něčím myšlenkově naveskrz neospravedlnitelným chápat (a minit) „Boha“ jako něco jsoucího, tedy jak jsoucno (ens). Problematičnost tohoto předpokladu a spíše zvyku nahlíželi již myslitelé středověcí (včetně Tomáše Akvinského). Už od pradávna byly (např. ze strany izraelských proroků) napadány modly jako pouhé věci, zatím co Hospodina nelze chápat jako „věc“, „předmět“, „objekt“ (odtud důraz nejen na nezpodobitelnost, ale dokonce i na nepojmenovatelnost). A od dob myšlenkového „objevu“ (či „vynálezu“?) subjektu se stále více prokazuje neudržitelnost myšlenkového uchopení „Boha“ jako subjektu, případně jako „osoby“ chápané jako subjekt. Vzniká vážná otázka, jak interpretovat předpojmovou, tj. pojmově ještě nestrukturovanou myšlenku lidské podobnosti Bohu. V čem vlastně ono tertium comparationis, chceme-li to pojmově upřesnit a nenechat to prostě jen „být“ jako nějakou zaklínací formulku? Řekl bych, že Bůh nemůže být chápán ani jako objekt, ani jako subjekt, aniž bychom dodali nějaké charakteristiky, které by to vlastně popíraly (tedy kterými bychom Boha myšlenkově nemohli myšlenkově uchopit, protože bychom tak museli použít neplatného, vnitřně rozporného „pojmu“, „pa-pojmu“). A svrchovaně problematické by bylo zajisté i užití pojmu personality, i když by se mohl opírat o dlouhověkovou tradici. To však všechno dohromady znamená, že termín „theologie“ je třeba nadále považovat za velmi problematický, a to především v témž smyslu, jak problematický je termín „psychologie“. Tak jako psychologie už není vědou o duši, nýbrž naukou o duševních (psychických) jevech, tak by se musela i teologie změnit z „vědy o Bohu“ buď v nauku o „božských jevech“, tedy v dnešním pojetí v ne-vědu, nevědeckou disciplínu, anebo v nauku o jevech náboženských, ergo religionistiku nebo náboženskou vědu (důkladně zpsychologizovanou).

(Písek, 050218-1.)